

OPAT BAVOR Z NEČTIN A VÝVOJ BŘEVNOVSKÉHO KLÁŠTERSTVÍ V DOBĚ POSLEDNÍCH PŘEMYSLOVCŮ SE ZŘETELEM K SEVEROVÝCHODNÍM ČECHÁM

Josef ŠRÁMEK

Bavor z Nečtin, jenž stál v čele břevnovského konventu na přelomu 13. a 14. století, si získal dobrou pověst již u prvních moderních dějepisců břevnovského kláštera v 19. století.¹⁾ Obraz opata, jenž „mezi břevnovskými opaty slynul moudrostí, bystrozrakem, dovedností v úřadování, velikými zásluhami o Břevnov,“²⁾ převzali i autoři doposud posledního souborného zpracování dějin břevnovského kláštera.³⁾ Přesto platí, že o středověkých představených břevnovského kláštera mnoho nevíme a ani opat Bavor není výjimkou.⁴⁾ Nejkomplexnější portrét této osobnosti předložil v polovině 20. století Rudolf Urbánek.⁵⁾ Jím vykreslený obraz opata Bavora se ale zásadně liší od představ Urbánkových předchůdců. Lze to vysvětlit jen větší mírou kritičnosti a vývojem bádání? Ne zcela.⁶⁾ Příznačné je, že

1) Jeroným RŮŽIČKA, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, Praha 2013, s. 35–41; František KRÁSL – Jan JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu*, Praha 1898, s. 352–353.

2) F. KRÁSL – J. JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský*, s. 352–353.

3) Milada VILÍMKOVÁ – Pavel PREISS, *Ve znamení břevna a říží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*, Praha 1989, s. 40, 112.

4) Příznačné je, že oba sborníky, vydané k mileniu břevnovského kláštera, dobu i osobnost opata Bavora v podstatě opomíjejí. Viz Ivan HLAVÁČEK – Marie BLÁHOVÁ (ed.), *Milénium břevnovského kláštera (993–1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, Praha 1993; Marie BLÁHOVÁ – Ivan HLAVÁČEK (ed.), *Břevnov v českých dějinách*, Praha 1997.

5) Rudolf URBÁNEK, *Legenda t. zv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských a jáclavských a její autor*, 1/2, Praha 1948, s. 403–534.

6) Srov. Josef ŠRÁMEK, „Ctihodný otec a pán Bavor, z Božího milosrdenství opat břevnovský, téhož místa téměř druhý zakladatel.“ *K vytváření obrazu osobnosti v historiografii*, Církevní dějiny 6, 2010, s. 16–33.

Rudolf Urbánek se k postavě břevnovského opata sklonku přemyslovské éry dostal jaksi mimochodem. Jeho hlavním tématem byla totiž složitá otázka datace tzv. Kristiánovy legendy, která jej dovedla až k dějinám Břevnova a činnosti tamního skriptoria. Kristiánovu legendu označil Josef Pekař za dílo ze sklonku 10. století, tento názor ale téměř okamžitě vyvolal bouřlivou diskuzi.⁷⁾ Rudolf Urbánek se zařadil mezi Pekařovy oponenty a se znalostí prací o skupině břevnovských falz se snažil prokázat, že ona legenda je podvrhem ze 14. století a jejím autorem je vedle dalších falz právě břevnovský opat Bavor.⁸⁾

V Urbánkově sugestivním líčení stanul opat Bavor v čele ohromné falzátorské dílny, odkud vycházela „falza v takové míře, že sotva nacházela tehdy rovnocenného soupeře“ se záměrem „dodatí klášteru svému a s ním zároveň i sobě slávy, moci i práv majetkových.“⁹⁾ Jedním z pramenů, o které Urbánek opřel svůj soud, se stala opatova sebe prezentace, např. v přípisku k podlažickému Codexu gigas, který opat Bavor vykoupil ze zástavy a kde o sobě mluví jako o „téměř zakladateli břevnovského kláštera.“¹⁰⁾ Přitom i Rudolf Urbánek vyslovil na Bavorovu adresu slova chvály. Zhodnotil, že opatování Bavorovo stálo sice klášter mnoho, ale nejednalo se o marně vynaložené prostředky bez užitku duchovního i materiálního, takže ani Bavorovo hospodaření si nezaslouží takového odsudku, „jak to učinil

7) Josef PEKAŘ, *Nejstarší kronika česká*, Praha 1903; TÝŽ, *Die Wenzels- und Ludmilallegenden und die Echtheit Christians*, Prag 1906. Srov. Dušan TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)*, Praha 2001, s. 117–137; Agnieszka KUŹMIUK-CIEKANOWSKA, *Święty i historia. Dynastia Przemyślidów i jej bohaterowie w dziele mnicha Krystiana*, Kraków 2007, s. 11–52; Petr KUBÍN, *Znovu o Kristiána*, in: Eva Doležalová – Robert Šimůnek – Dana Dvořáčková – Aleš Pořízka (edd.), *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, Praha 2007, s. 63–72; David KALHOUS, *Anatomy of a Duchy. The Political and Ecclesiastical Structures of Early Přemyslid Bohemia*, Leiden – Boston 2012, s. 186–193; TÝŽ, *Legenda Christiani and Modern Historiography*, Leiden – New York 2015.

8) Gustav FRIEDRICH, *O dvou nejstarších listinách kláštera rajhradského*, in: Jaroslav Bidlo – Gustav Friedrich – Kamil Krofta (edd.), *Sborník prací historických k 60. narozeninám dvor. rady Prof. Dra Jaroslava Golla*, Praha 1906, s. 72–80; Václav HRUBÝ, *Falsa Břevnovská*, *Český časopis historický* 26, 1920, s. 94–126; TÝŽ, *Tři studie k české diplomatice*, Brno 1936, s. 79–80. Nejnověji vykročil v Urbánkových stopách František MUSIL, *Kolonizace Policka a Broumova a břevnovská klášterní falza*, *Historická geografie* 42, 2016, s. 137–168.

9) R. URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 411.

10) Viz Beda DUBÍK, *Forschungen in Sweden für Mährens Geschichte*, Brünn 1852, s. 210.

žárlivý biskup Jan.“¹¹⁾ Přitom „o životních osudech Bavorových nejsme zpraveni tak, jak by si tento muž, jehož význam a činnost sahaly daleko za meze jeho kláštera, zasloužil“, konstatoval Urbánek.¹²⁾

Otazníky nad původem opata Bavora

Rudolf Urbánek rozpracoval ve stopách svých předchůdců¹³⁾ myšlenku příbuzenství opata Bavora s chudší větví Bavorů ze Strakonice, s Benedy z Nečtin. Indicií se mu krom jména Bavor stala i skutečnost, že břevnovský klášter držel ve 14. století v Nečtinách prezentační právo k tamnímu farnímu kostelu.¹⁴⁾ Ve světle příbuzenství s vlivným rodem pánů ze Strakonice pak Urbánek interpretoval úspěšnou Bavorovu kariéru představeného břevnovského konventu. Manželkou Bavora II. ze Strakonice byla totiž jedna z levobočných dcer krále Přemysla Otakara II.¹⁵⁾ Na základě této dosti volné vazby Urbánek usoudil, že opat Bavor „*cítě se Přemyslovcem*“, byl svou ctižádostí podnícen, aby napsal legendu o prvních světcích z rodu Přemyslova.¹⁶⁾ Představa o příbuzenství Bavora z Nečtin s pány ze Strakonice se sice v literatuře objevuje, jak ale trefně konstatovala Zdeňka Hledíková, nelze ji opřít o přímý doklad.¹⁷⁾ Sama opatrně uvažuje, zda by indicií nemohla být Bavorova donace pro klášter dominikánek sv. Vavřince, který podporovala také Eliška Přemyslovna. Důvodem by prý mohly být vazby mezi osobami hlásícími se k přemyslovské krvi.¹⁸⁾

Nelze se ubránit dojmu, že je to málo. Nepřímou indicií, vedoucí k možnému příbuzenství, je pouze erb se střelou rodu Benedů z Nečtin a jméno Bavor. Prameny, které by toto příbuzenství potvrdily přímo, neexistují. Ve vztahu k erbů přichází v úvahu možnost převzetí erbovního znamení many. To lze předpokládat např. u vladyků ze Štěkně. Naopak jiným příkladem je vztah mezi Bavorý ze Strakonice a pozdějšími pány z Pořešína, kteří užívali

11) R. URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 415.

12) Tamtéž, s. 408.

13) Že opat Bavor pocházel ze šlechtického rodu Bavorů erbu střely, uvádějí výslovně F. KRÁSL – J. JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský*, s. 353.

14) LC I/1, ed. František Antonín Tíngl, Praha 1867, s. 74.

15) Srov. Josef ŽEMLIČKA, *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005, s. 242–246; Miroslav SVOBODA, *Páni ze Strakonice. Vládci Prácheňska a dobrodinci johanitů*, Praha 2010, s. 69–72.

16) R. URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 409.

17) Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2013, s. 232. Opatrně o rodovém původu opata Bavora hovořil už Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, I, Praha 1855, s. 414.

18) Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 232.

podobného erbu, jinak je ale jejich spojení nepřilíš jasné.¹⁹⁾ Miroslav Svoboda, který se rodem pánů ze Strakonice podrobně zabýval, tak výslovně varuje před tím, aby se všichni držitelé erbu se znakem střely automaticky považovali za příbuzné Bavoroviců.²⁰⁾ Statek Nečtiny však ležel mimo území pánů ze Strakonice, takže jeho držitelé mezi strakonické many nejspíše nepatřili. Stejně tak se v okolí pánů ze Strakonice neobjevuje nikdo s tímto přídomkem.²¹⁾ Jejich údajné příbuzenství tak nelze ani vyloučit, ani potvrdit.²²⁾

Rod Benedů z Nečtin, s nimiž Rudolf Urbánek spojil břevnovského opata Bavora, se navíc v pramenech objevuje až v pohusitské době. Vzestup rodu se pojí se jménem Benedy z Nečtin, jehož zásluhy císař Zikmund ocenil rozhojněním rodového majetku, a jeho potomek Petr Beneda z Nečtin stanul dokonce roku 1518 rozhodnutím zemského sněmu na špici zemské hierarchie coby zemský hejtman.²³⁾ Vazba Bavora z Nečtin k Oldřichovi a Předotovi z Nečtin, doloženým v závěru 13. století, není známa. Víme jen, že broumovského kastelána Vyšemíra z Nečtin označil opat Bavor v listině jako svého vlastního bratra (*frater noster germanus*).²⁴⁾ Opat Bavor sice jednoznačně pocházel z Nečtin, netušíme však, zda lze tento přídomek spojit s jedním jediným rodem anebo se po Nečtinách psalo více držitelů, kteří se zde střídali, aniž by byli příbuzní.²⁵⁾ Nejstarší zpráva o Nečtinách pochází z roku 1169, kdy král Vladislav I. daroval johanitskému řádu ves Manětín.²⁶⁾ V letech 1183 a 1185 se v pramenech objevuje Předota z Nečtin.²⁷⁾ Znovu se predikát z Nečtin v pramenech objevuje až o sto let později v osobách Oldřicha z Nečtin v roce 1290,²⁸⁾ Předoty z Nečtin o rok později²⁹⁾ a Vyšemíra z Nečtin po roce 1300.³⁰⁾ V roce 1294 se podle

19) M. SVOBODA, *Páni ze Strakonice*, s. 251–252.

20) Tamtéž, s. 248.

21) O strakonické klientele tamtéž, s. 234–254. Srov. také o poznání méně zdařilou knihu Simony KOTLÁROVÉ, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004.

22) Za konzultaci problému děkuji Mgr. Miroslavu Svobodovi, Ph.D.

23) Jan HALADA, *Lexikon české šlechty*, I, Praha 1992, s. 16–17.

24) RBM II, ed. Josef Emler, Praha 1882, č. 2765, s. 1208.

25) Srov. k problémům identifikace predikátů Markéta ŠPŮROVÁ, *Svědkové v listinách Václava I. a jeho bratra markraběte Přemysla (třicátá léta 13. století)*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 9, 2003, s. 57–95; TÁŽ, *Identifikace svědků v listinách královské rodiny v době Václava I. a jejich vztah k panovníckému dvoru*, in: Dana Dvořáčková-Malá (ed.), *Dvory a rezidence ve středověku*, Praha 2006, s. 9–19.

26) CDB I, ed. Gustav Friedrich, Praha 1904–1907, č. 246, s. 217.

27) CDB I, č. 402, s. 420; CDB I, č. 404, s. 425.

28) RBM II, č. 1499, s. 645.

29) RBM II, č. 2739, s. 1198.

30) RBM II, č. 2765, s. 1208

Miloslava Bělohávka Bavor z Nečtin stal břevnovským opatem a jeho bratr Vyšemír broumovským purkrabím. Na Nečtinách oba bratři ztratili zájem, a proto je odkoupil král Václav II. Nečtiny pak byly českými králi dále zastavovány.³¹⁾ Jedním z držitelů byl dvořan Jana Lucemburského Oldřich Pluh z Rabštejna, který nechal u Nečtin vystavět hrad Breitenstein, který nahradil původní tvrz. Nečtiny s hradem Breitenstein vykoupil zpět ze zástavy podle vlastního svědectví královic Karel.³²⁾ Dle pozdějšího zákoníku *Maiestas Carolina* sice neměly být již zastavovány, ale k zástavám panství, městečka či hradu docházelo i nadále.³³⁾ Na konci 14. století je od Václava IV. dostal Petr Zmrzlík ze Svojsína.³⁴⁾ Kategorické konstatování, že „*zcela určitě do tohoto rodu patřili Benedové z Nečtin, kteří se tak psali, i když už dávno jim Nečtiny nepatřily*“, není s ohledem na sdělnost pramenů možné.³⁵⁾

V listině olomouckého biskupa Dětricha³⁶⁾ z roku 1296, v níž je opatu Bavorovi přiznáno právo používat pontifikální insignie v olomoucké diecézi, naráží biskup Dětrich na pokrevní spřízněnost s břevnovským opatem (*ac intuitu consanguinitatis*).³⁷⁾ Ani to ale nevede přímo k pánům ze Strakonice. Biskup Dětrich je sice již tradičně spojován s jihočeským rodem pánů z Hradce, toto přízvisko je ale především konstrukcí historiků, Dětrich sám sebe v listinách označuje toliko jako olomouckého biskupa.³⁸⁾

Nelehké počátky Bavorova opatství

Prameny o opatu Bavorovi promlouvají výhradně jako o muži církve. Jedinou indicií směřující k rodinným poměrům Bavorovým je zmínka o jeho bratru Vyšemírovi. Nezbyvá proto než následovat tuto linii. Celkovou situaci jen dokresluje, že vlastně nevíme, kdy přesně Bavor z Nečtin stanul v čele břevnovského kláštera. Zmatky dobře ilustruje publikace

31) Miloslav BĚLOHLÁVEK, *800 let Nečtin 1169–1969*, Plzeň 1969, s. 5.

32) *Život císaře Karla IV.*, in: FRB III, ed. Josef Jireček – Josef Emler, Praha 1882, s. 349.

33) *Majestas Carolina*, in: AČ III, ed. František Palacký, Praha 1844, s. 85.

34) Tomáš VELÍMSKÝ, *Páni ze Svojsína. Rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*, Praha 2013, s. 73.

35) Viz M. BĚLOHLÁVEK, *800 let Nečtin*, s. 5.

36) Srov. Václav MEDEK, *Osudy moravské církve do konce 14. věku. 1. díl dějin olomoucké arcidiecéze*, Praha 1971, s. 107; Jan BISTRICKÝ, *Theoderich von Neuhaus († 1302)*, in: Erwin Gatz (ed.), *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Ein biographisches Lexikon*, Berlin 2001, s. 509.

37) CDM IV, ed. Antonín Boček, Olomouc 1845, č. 289, s. 365; RBM II, č. 1490, s. 642.

38) Za upozornění na tuto otázku, kterou zde ale nelze podrobněji řešit, vděčím Mgr. Miroslavu Svobodovi, Ph.D. a Prof. Mgr. Liboru Janovi, Ph.D.

Johannese Zeschicka, který uvádí data 1289 a 1290.³⁹⁾ U Magnoalda Ziegelbauera stojí datum 1292,⁴⁰⁾ naopak Jeroným Růžička Bavorův nástup klade až do roku 1294 a stejného data se přidržel i Václav Vladivoj Tomek a nedávno Zdeňka Hledíková.⁴¹⁾ František Krásal a Jan Ježek vročili začátek Bavorova opatství do roku 1291.⁴²⁾ Pavel Preiss a Milada Vilímková kládou začátek Bavorova fungování v čele Břevnova do roku 1290, shodně s nimi naposled také Petr Kubín a Dušan Foltýn.⁴³⁾ Datum 1290 odkazuje na listinu, v níž olomoucký biskup Dětrich z Hradce povolil břevnovskému opatu Bavorovi používat v rámci olomoucké diecéze infule, rok 1291 pak odkazuje k poznámce v Codexu gigas, učiněné k roku 1295 s tím, že by tento rok měl být čtvrtým rokem Bavorova opatství.⁴⁴⁾ Oba tyto údaje však přesvědčivě relativizovali Jindřich Šebánek a Sáša Dušková.⁴⁵⁾

Hned po nástupu na post břevnovského opata musel Bavor z Nečtin řešit spor s olomouckým biskupem Dětrichem z Hradce o svrchovanost nad klášterem v Rajhradě, který si Břevnov nárokoval jako svou expozi-turu. Tento spor se rozvlekle řešil již v polovině 13. století, kdy se spolu

39) Johannes ZESCHICK, *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*, Praha 2007, s. 82, 98, 133. Jedná se o český překlad Zeschickovy studie, publikované původně v roce 1993. Viz Johannes ZESCHICK, *Die Benediktiner in Böhmen und Mähren*, in: Johannes Hofmann (ed.), *Tausend Jahre Benediktiner in den Klöstern Břevnov, Braunau und Rohr, St. Ottilien* 1993, s. 3–82.

40) Magnoald ZIEGELBAUER, *Epitome historica regii, liberi, exempti in regno Bohemiae antiquissimi, celeberrimi ac amplissimi monasterii Brevnoviensis vulgo S. Margarethae Ordinis S. Benedicti prope Pragam*, Coloniae 1740, s. 65. Srov. Vladimír PÍŠA, *Epitome historica monasterii Brevnoviensis Magnoalda Ziegelbauera jako pramen ke starším dějinám břevnovského kláštera*, in: Ivan Hlaváček – Marie Bláhová (edd.), *Milénium Břevnovského kláštera (993–1993)*. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách, Praha 1993, s. 279–291.

41) J. RŮŽIČKA, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, s. 35; V. V. TOMEK, *Dějepis města Prahy I*, s. 414; TÝŽ, *Dějepis města Prahy, II*, Praha 1892, s. 266; Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 279.

42) F. KRÁSL – J. JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský*, s. 352.

43) M. VILÍMKOVÁ – P. PREISS, *Ve znamení břevna a růží*, s. 40; Petr KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, Praha 2011, s. 217; Dušan FOLTÝN, *Břevnovsko-broumovský klášter živý svědek tisíce let českých dějin*, in: Jeroným Růžička, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, Praha 2013, s. XXVI.

44) Srov. F. KRÁSL – J. JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský*, s. 352, pozn. 3.

45) Jindřich ŠEBÁNEK – Sáša DUŠKOVÁ, *Studie k českému diplomatáři I. K Otázce břevnovských falz*, Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity 2–4, 1953, s. 263, 277, pozn. 23.

střetli biskup Bruno ze Schauenburka a opat Martin I.⁴⁶⁾ Roku 1290 si nechal nástupce biskupa Bruna Dětrich z Hradce vidimovat Brunovu listinu z roku 1255.⁴⁷⁾ Tím byl nejspíše zahájen další spor, neboť břevnovští mniši si nechali roku 1294 pražským biskupem Tobiášem ověřit papežskou konfirmaci listiny biskupa Bruna, jež svědčila o výsledku sporu o Rajhrad z roku 1255.⁴⁸⁾ I nyní se celá pře dostala až ke kurii⁴⁹⁾ a olomoucký biskup i napodruhé kapituloval. V lednu roku 1296 se biskup Dětrich z Hradce vzdal práv na ustanovování představených v Rajhradě ve prospěch břevnovského opata, avšak ponechal si právo vizitace a korekce.⁵⁰⁾ Roku 1296 tak byla dokonána přeměna rajhradského kláštera v proboštství závislé na Břevnovu.⁵¹⁾ Tento výsledek následně potvrdil papež Bonifác VIII.⁵²⁾ Biskup Dětrich potvrdil rajhradská privilegia roku 1300, vedle toho už v únoru 1296 povolil břevnovskému opatovi užívat v olomoucké diecézi pontifikálie a udílet čtyřicetidenní odpustky.⁵³⁾ Za formální dohru můžeme považovat souhlas olomouckého biskupa Hynka z prosince 1330 s ustanovováním benediktinských bratří k farnímu kostelu v Rajhradě, k němuž opatu Bavorovi přináležel právo prezentace.⁵⁴⁾

Zanedlouho po vyřešení otázky Rajhradu musel opat Bavor aktivně řešit dění na severovýchodě Čech, kde Břevnov budoval své panství už

46) CDM III, ed. Antonín Boček, Olomouc 1841, č. 128, s. 95–97; CDM III, č. 129, s. 97–98; CDB IV, edd. Jindřich Šebánek – Šáša Dušková, Praha 1962, č. 149, s. 247–249; CDB IV, č. 150, s. 249–251. Srov. naposledy Libor JAN, *Počátky benediktinů na Moravě a rajhradský klášter*, in: Libor Jan – Petr Obšusta (edd.), *Ve stopách sv. Benedikta*, Brno 2002, s. 19–27; Josef ŠRÁMEK, *Na okraj počátků Břetislavovy fundace v Rajhradě. Příspěvek ke vztahu rajhradského a břevnovského kláštera v 11.–13. století*, in: *Documenta Pragensia Supplementa II. Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku*, Praha 2011, s. 45–73; TYŽ, *Rajhradský klášter jako enigma moravských středověkých dějin? Cesta Rajhradu k proboštství v horizontu 11.–14. století*, *Vlastivědník věstník moravský* 1, 2014, s. 43–60.

47) CDM V, ed. Josef chytil, Brno 1850, č. 21, s. 22.

48) CDM V, č. 7, s. 6.

49) Naznačuje RBM II, č. 2752, s. 1203.

50) CDM V, č. 43, s. 43–45.

51) L. JAN, *Počátky benediktinů na Moravě*, s. 26; Martin WIHODA, *Benediktinská kapitola v dějinách kláštera Hradisko u Olomouce*, in: Libor Jan – Petr Obšusta (edd.), *Ve stopách sv. Benedikta*, Brno 2002, s. 31–32.

52) CDM V, č. 27, s. 28; RBM II, č. 1716, s. 735–736.

53) CDM IV, č. 289, s. 365–366; CDM V, č. 46, s. 48–49; RBM II, č. 1490, s. 642.

54) RBM III, ed. Josef Emler, Praha 1890, č. 1718, s. 672; CDM VI, ed. Josef Chytil, Brno 1854, č. 410, s. 315.

od prvních desetiletí 13. století. Roku 1300, v době opatovy nepřítomnosti v království,⁵⁵⁾ dva broumovští fojtové Lev a Tyčko spolu s rychtáři z Martínekovic a Otovic vykradli o svátku Božího těla pokladnu v kostele v Polici. Opat Bavor si po návratu z Říma nechal oba fojty zavolat, aby je po jejich příchodu nechal zajmout a uvěznit na hradě Jestřebí pana Hynka z Dubé. Leč neopatrností či snad přímým přičiněním strážců, jak naznačuje svědectví opata Bavora z Nečtin, zajatci utekli a spolu s dalšími vedli odbojnou válku proti klášteru. Těžká zranění měl přitom utrpět klášterní notář Jan, jemuž útočníci ukradli poddanské platy ve výši 70 hřiven stříbra, a broumovský kastelán (*castellaneus*) Vyšemír, bratr opata Bavora, přišel o koně a zbroj v hodnotě 100 hřiven stříbra. Od škod ovšem nebyli uchráněni ani broumovští měšťané. Škody na sýpkách a dvorech dosáhly údajně výše 200 hřiven stříbra. Oba fojtové i nadále plenili okolí, vyloupili a vypálili např. klášterní ves Šonov. Tato akce vyvolala ráznou odpověď. Proti škůdcům vytáhl kastelán Vyšemír z Nečtin (není jisté, zda s pomocí kladského purkrabího Beneše z Vartenberka)⁵⁶⁾ a porazil je. Tyčko byl z příkazu kastelána Vyšemíra smýkán po broumovském náměstí přivázán k ocasům koní, a poté, již polomrtvý, uvržen do kobky, kam jej posléze následoval i bratr Lev. Viníkům byl také konfiskován majetek.⁵⁷⁾ Tím byly mír a bezpečnost v kraji obnoveny, jak říká listina opata Bavora.⁵⁸⁾

Celou kauzu ovšem známe výhradně z pohledu opata Bavora z Nečtin. Třebaže z dochovaných pramenů se zdá, že celá událost tkví v loupežném přepadení, jeho potrestání a následné mstě, nelze se nepozastavit nad rozsahem nepokojů na Broumovsku roku 1300 (i když je samozřejmě třeba mít na paměti, že zmíněné potíže mohly být ex post klášterní vrchností zveličeny). Rudolf Urbánek proto položil otázku, zda byla krádež peněz z polického kostela hlavní příčinou nepokojů. Události, které vyvrcholily

55) Opat cestoval do Říma z důvodu sporu s biskupem olomouckým o proboštví rajhradské. Viz RBM II, č. 2752, s. 1203.

56) Roku 1305 za odměnu panu Beneši z Vartenberka propůjčena do doživotního užívání klášterní ves Provodov se dvorem i vším příslušenstvím s omezenými právy nad tímto zbožím. Viz RBM II, č. 2024, s. 876. Pavel Preiss a Milada Vilímková usoudili, že těmi zásluhami byla pomoc při potlačení rebelie fojtů, nelze to ale verifikovat. Viz M. VILÍMKOVÁ – P. PREISS, *Ve znamení břevna a růží*, s. 41.

57) O rebelii broumovských fojtů viz RBM II, č. 2765, s. 1207–1209. Viz M. VILÍMKOVÁ – P. PREISS, *Ve znamení břevna a růží*, s. 41. Naposledy událost resumuje také Josef ŽEMLIČKA, *Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy*, Praha 2014, s. 145–146.

58) O rebelii broumovských fojtů viz RBM II, č. 2765, s. 1207–1209.

otevřeným střetem s klášterní vrchností, totiž považoval za cílevědomou rebelii proti opatovi Bavorovi, zapříčiněnou krácením práv broumovských fojtů i ostatních rychtářů na Broumovsku ze strany benediktinů. Loupež peněz byla podle Urbánka aktem nespokojenosti s výší desátků, jimiž opat Bavor financoval své nákladné a ambiciózní plány.⁵⁹⁾ Podobným směrem vykročily naposled úvahy Františka Musila. Ten položil důraz na období let 1278–1290, kdy Broumovsko přináleželo ke Kladsku. František Musil tak vyslovil hypotézu, že právě tehdy se fojtové z Broumova, kteří sehráli důležitou úlohu při kolonizaci kraje, seznámili s postavením kladských a slezských fojtů, kteří byli považováni na rozdíl od Čech nikoli za poddané, ale nejnižší příslušníky šlechty, což jim skýtalo jistý profit, a právě proto došlo posléze ke střetu s patrně autoritativním opatem Bavorem.⁶⁰⁾ Doklad napětí mezi fojty a benediktinskou vrchností vidí František Musil již v Bavorově listině pro hejtmánkovického fojta z roku 1296, kde se sice na jedné straně garantuje zmíněnému fojtovi a jeho dědicům držba rychty, ale listina obsahuje též pasáže definující povinnosti fojta vůči klášteru v rovině peněžních plateb, odvodu naturálií i vojenské služby.⁶¹⁾

Na sklonku vlády krále Václava II. se opat Bavor dostal do sporu s pražským purkrabím Hynkem z Dubé. Podstatou byla povinnost kláštera podílet se na nákladech stavby a oprav mostů na Pražském hradě, kterou pan z Dubé neochvějně vymáhal. Král se nakonec postavil na stranu řeholníků.⁶²⁾ V té době skončila i sporná kauza mezi břevnovským klášterem a pražským biskupstvím ohledně desátků ze tří severočeských provincií, které si Břevnov nárokoval. V červenci roku 1301 pražský biskup Řehoř kapituloval a přiznal opatu i konventu kláštera břevnovského právo na desátky, které jim byly zadrženy, povoluje jim je vybírat a konstatuje, že tak nedošlo k porušení práv pražského biskupa i jeho kostela.⁶³⁾

Opat Bavor jako vyslanec, diplomat a politik

Opat Bavor z Nečtin se neangažoval jen ve vnitřních záležitostech břevnovského klášterství, ale vystupoval jako politik, diplomat či legát i navenek. Nemůžeme říci, zda opat Bavor zastával tuto roli ve větší míře

59) O motivaci fojtů R. URBÁNEK, *Legenda t. zv. Kristiána I/2*, s. 505–508.

60) F. MUSIL, *Kolonizace Policka a Broumova*, s. 159–160.

61) RBM II, č. 1730, s. 741–743. Srov. Dalibor HAVEL, *Katalog listin a listů k VII. dílu českého diplomatáře (Zpracování diplomatického materiálu pro období květen 1283 – květen 1297)*, Brno 2011, č. 961, s. 373–375.

62) RBM II, č. 2026, s. 877.

63) RBM II, č. 1888, s. 811.

než jeho předchůdci, každopádně význačné postavení opata Bavora mezi elitami českého království na přelomu 13. a 14. století je zjevné. Opat Bavor např. opakovaně pobýval u papežské kurie. Poprvé navštívil Řím nejspíše v letech 1294–1295, kdy zde řešil spor s olomouckým biskupem Dětrichem ohledně Rajhradu. Další cestu pak Bavor uskutečnil v roce 1300, kdy (údajně) vystupoval mimo jiné jako emisar krále Václava II. ve věci jeho zájmů v Polsku. Vedle toho se břevnovský opat snažil v Římě dojednat kanonizaci poustevníka Vintíře, jehož úcta se v Břevnově rozvíjela od druhé poloviny 11. století a kroky k Vintířovu svatořečení zahájil už opat Martin I. počátkem padesátých let 13. století. Bavorovo posláni však skončilo nezdarem.⁶⁴⁾

V čase habsburské kampaně v Čechách po smrti krále Rudolfa u Horažďovic našel v letech 1307–1308 římský král Albrecht zázemí mimo jiné v Broumově.⁶⁵⁾ Není jasné, jestli z toho lze dovozovat přímou podporu Habsburků břevnovským opatem, nebo zda se spíše jednalo o více méně vynucené poskytnutí přístřeší vojákům.⁶⁶⁾ Kronikáři 14. století sice vykreslují habsburskou kampaň v černých barvách, přitom se ale zdá, že se Albrecht se synem Fridrichem snažili strategicky nepřetěžovat českým městům a venkovu, ale zajišťovali zásobování svého vojska ze svého zázemí.⁶⁷⁾ Po návratu Jindřicha Korutanského do Prahy byl ovšem břevnovský opat Bavor jednoznačně předním členem jeho doprovodu, dokonce Jindřicha slavnostně ozdobil svou mitrou místo královské koruny.⁶⁸⁾ Patrně tedy Bavor nebyl vnímán jako horlivý stoupenec krále Rudolfa Habsburského.⁶⁹⁾ V případě přijetí hypotézy o blízkých vztazích opata Bavora s pány ze Strakonice by byla podpora Jindřicha Korutanského dalším střípkem

64) Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 235. Srov. Josef ŠUSTA, *České dějiny, díl II/1. Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*, Praha 1935, s. 563–564; Robert ANTONÍN, *Zahraniční politika krále Václava II. v letech 1283–1300*, Brno 2009; P. KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 204–218; TÝŽ, *Der Einsiedler Gunther und sein Weg zum Heiligenschein*, Deggendorfer Geschichtsblätter 32/33, 2010/2011, s. 37–72; Libor JAN, *Václav II. Král na stříbrném trůnu, 1283–1305*, Praha 2015, s. 129–285.

65) *Petra Žitavského kronika zbraslavská*, in: FRB IV, ed. Josef Emler, Praha 1884, s. 113.

66) K událostem nejnověji Robert ANTONÍN, *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306–1308*, in: Jiří Štěpán (ed.), *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008. Historická tradice města. Od chrámu ke katedrále*, Ústí nad Orlicí 2009, s. 17–31.

67) Tamtéž, s. 25–28.

68) *Petra Žitavského kronika zbraslavská*, s. 135.

69) Uvádí tak J. ŠUSTA, *České dějiny II/1*, s. 722–723.

do mozaiky, avšak věc samozřejmě mohla mít jiné příčiny než jen vazbu k pánům erbu zavinuté střely.⁷⁰⁾

Nadto i vztahy s králem Jindřichem Korutanským se po čase zkalily – soudě alespoň podle kronikáře Petra Žitavského.⁷¹⁾ Podle zbraslavského opata totiž Bavorův Břevnov utrpěl ze strany Jindřicha Korutanského citelné škody: „*Neboť co kdy zlého učinil tomuto Korutanci pan Bavor, opat břevnovský, který víc sloužil tomuto králi než téměř všichni opatové jeho řádu? Vidíme však, že vytrpěl od tohoto krále přemnoho zlého a celý jeho dům zašel. Tento ctihodný otec z příslušné radosti svého srdce vstoupil v den povýšení jeho, korunovace tohoto krále, tomu králi na temeno hlavy, když nebylo tu královské koruny, infuli svého opatství, ale odnesl si, bohužel, smutnou odměnu za svou věrnost, věrný otec.*“⁷²⁾ Roku 1311 pak břevnovské proboštví v Rajhradě hostilo nového českého krále Jana Lucemburského, který se zde sešel k jednání se svým soupeřem rakouským vévodou Fridrichem Sličným.⁷³⁾ Hrál zde roli jenom faktor výhodné geografické polohy Rajhradu anebo šlo o něco více, z čeho by šlo usuzovat na pozici opata Bavora u Jana Lucemburského? Bohužel, nevíme.

Renomé opata Bavora a pozici jeho kláštera odráží jeho formální angažmá při správě české církve. Papež jej např. roku 1306 pověřil zajištěním proboštví na Vyšehradě pro předního diplomata Václava II. Petra z Aspeltu,⁷⁴⁾ roku 1317 opat Bavor vystupoval ve sporu pražských křížov-

70) Souhrnný portrét Jindřicha Korutanského naposledy předložili Robert ANTONÍN, *Jindřich Korutanský*, in: Petr Vorel – Marie Ryantová (red.), *Čeští králové*, Praha–Litomyšl 2008, s. 155–168; Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ – Jakub RAZIM, *Janův soupeř Jindřich Korutanský a jeho žena Anna*, in: František Šmahel – Lenka Bobková (edd.), *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 183–186.

71) Ke Zbraslavské kronice jako historickému prameni srov. R. ANTONÍN, *Zahraniční politika krále Václava II.*, s. 20–70; Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, *K pojetí dobré vlády v Kronice zbraslavské*, in: Dana Dvořáková-Malá – Petr Charvát – Bohumír Němec – Radka Lomičková – Jan Zdichynec (edd.), *Za zdi kláštera. Cisterciáci v českých dějinách*, České Budějovice 2010, s. 82–97.

72) *Petra Žitavského kronika zbraslavská*, s. 135.

73) *Tamtéž*, s. 178.

74) Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 231. Srov. Karolína ADAMOVÁ – Antonín LOJEK, *Role vyšehradských proboštů ve středověké právní a politické kultuře českého království*, in: Bořivoj Nechvátal (ed.), *Královský Vyšehrad 4*, Praha 2012, s. 309–314. K osobnosti Petra z Aspeltu a jeho působení naposledy Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, *Petr z Aspeltu mezi Přemyslovci a Lucemburky*, in: Luděk Březina – Jana Konvičňá – Jan Zdichynec (edd.), *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám profesorky Lenky Bobkové*, Praha 2006 s. 27–34; David KIRT, *Arzt und Berater:*

níků s červenou hvězdou s pražským biskupem ohledně platby desátků na pomoc Svaté zemi.⁷⁵⁾ V roce 1319 se Bavor angažoval ve sporu Držislava z Bechyně s Řehořem, děkanem u sv. Jiljí, o obsazení postu vyšehradského děkana a patronátní právo k týnskému kostelu, byl také pověřen tím, aby se postaral o navrácení zcizených statků vyšehradské kapituly, jak o to Držislav požádal.⁷⁶⁾ Opat Bavor pak roku 1320 tuto povinnost delegoval na hradeckého arcijáhna Havla.⁷⁷⁾ Před svým odchodem do Avignonu k papežské kurii jmenoval roku 1318 pražský biskup Jan IV. z Dražic opata Bavora administrátorem pražské diecéze spolu s mistrem Oldřichem z Paběnic.⁷⁸⁾ Šlo o velmi významnou agendu, proto lze souhlasit s názorem Zdeňky Hledíkové, že i tento fakt ukazuje vysoké hodnocení opata Bavora ve věci církevněprávních záležitostí – o to podivnější je ale fakt, že opat Bavor jevil tendenci delegovat svůj mandát na jiné osoby.⁷⁹⁾ Jako administrátor tak v dochovaných pramenech vystupuje v podstatě výhradně mistr Oldřich z Paběnic, opat Bavor nikoliv.⁸⁰⁾ V květnu 1318 se na Bavora z Nečtin a Oldřicha z Paběnic obrátil Jan Lucemburský, aby prezentovali zástupce řádu německých rytířů ke kostelu v Ústí nad Labem, konfirmaci však vystavil pouze Oldřich z Paběnic.⁸¹⁾ Roku 1323 byl Bavor z Nečtin pověřen uvedením postoloprtského opata do úřadu a pohnáním jeho protivníka před kurii,⁸²⁾ roku 1327 měl Bavor realizovat přijetí Mikuláše Otakarova mezi členy sázavského benediktinského konventu.⁸³⁾

V jedné kauze ale opat Bavor jistou roli přece jen sehrál a Rudolf Urbánek ji pokládal ve své interpretaci za klíčovou.⁸⁴⁾ Ve dvacátých letech 14. století došlo k dramatickému sporu mezi sázavským opatem Matějem

Peter von Aspelt vor seiner böhmischen Zeit (1278–1292/95), Husitský Tábor 17, 2012, s. 51–67.

75) MVB, Tomus prodromus, ed. Zdeňka Hledíková, Praha 2003, č. 78; RBM III, č. 193, s. 83, č. 159, s. 66–67, č. 373, s. 153.

76) MVB, Tomus prodromus, č. 137. Srov. Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 72–73.

77) RBM III, č. 558, s. 234; č. 559, s. 234–235; č. 574, s. 239.

78) Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Pražský biskup Jan IV. z Dražic (1301–1343)*, Praha 1991, s. 102–105; Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 236.

79) Z. HLEDÍKOVÁ, *Pražský biskup Jan IV. z Dražic*, s. 103–104.

80) Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 97.

81) RBM IV, ed. Josef Emler, Praha 1892, č. 444, s. 182, srov. Z. HLEDÍKOVÁ, *Pražský biskup Jan IV. z Dražic*, s. 104.

82) MVB, Tomus prodromus, č. 250.

83) MVB, Tomus prodromus, č. 619.

84) R. URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 414.

a opozicí, vedenou zbyšovským proboštem Velislavem. Hlavním tématem se stalo špatné hospodaření opata Matěje. Zdeňka Hledíková usoudila, že Matěj vedl klášter asi dost „šlechticky“, čímž vzbudil nevoli bratří.⁸⁵⁾ Spor se dostal až před kurii, kam ho delegoval probošt Velislav poté, co od administrátora pražské diecéze Oldřicha z Paběnic nedostal odpověď. Na stranu opata Matěje se, jak se zdá, postavil vedle administrátora pražského biskupství Oldřicha z Paběnic i opat Bavor. Probošt Velislav byl na Sázavě opatem Bavorem zadržen a internován na Břevnově (s odkazem na obvinění sázavského opata Matěje u kurie), Oldřich z Paběnic se zase účastnil poplenní zboží zbyšovského proboštví. Po smrti opata Matěje papež Jan XXII. vyslal do Čech své legáty, aby kauzu prošetřili, dohlédli na nápravu škod, které zbyšovské proboštví a sám Velislav utrpěli, a podle svých zjištění povolali opata Bavora ke kurii.⁸⁶⁾ O sporu samém lze jen těžko vyslovit soud (i Rudolf Urbánek konstatoval, že známe verzi jen jedné strany),⁸⁷⁾ opět ale vypovídá o výsadním postavení břevnovského opata. V říjnu 1324 se opat Bavor v Avignonu hájil a jeho obhajoba byla úspěšná. Bavor z Nečtin se v sázavském sporu dále neangažoval a s útokem na probošta Velislava tedy už neměl nic společného. Zdeňka Hledíková na adresu komplikované pře usoudila, že pozadím byly nejspíše spory šlechtických skupin, nejasné církevní poměry v diecézi a Bavor z Nečtin s Oldřichem z Paběnic podle jejího mínění hájili legalitu klášterní majetkové dispozice.⁸⁸⁾

Jmenování vykonavatelů papežských rozhodnutí vykazuje podle poznatků Zdeňky Hledíkové očividné respektování místních poměrů, přímý právní nebo místní vztah k instituci či osobě, o kterou se jednalo. Pokud žadatel nenavrlh exekutora sám, kurie sahala po významnějším církevním hodnostáři příslušné oblasti, který jí byl znám. Nejčastěji na tomto místě figuruje břevnovský opat, volený obvykle v případech pražských, resp. mocensky významnějších beneficí. Ten za pontifikátu prvních tří avignonských papežů vystupoval jako vykonavatel papežských instrukcí v 51 případech, což znatelně převyšovalo ostatní opaty srovnatelných klášterů včetně Zbraslavi a Sedlce. V případě Bavora z Nečtin mohlo vedle renomé starodávného břevnovského opatství také hrát roli Bavorovo postavení administrátora

85) Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Svět české středověké církve*, Praha 2010, s. 257.

86) Srov. Z. HLEDÍKOVÁ, *Svět české středověké církve*, s. 258–259.

87) R. URBÁNEK, *Legenda 1/2*, s. 414.

88) Z. HLEDÍKOVÁ, *Svět české středověké církve*, s. 258; TÁŽ, *Počátky avignonského proboštví*, s. 234–235.

pražské diecéze i urozený původ.⁸⁹⁾ V tomto světle však poněkud překvapí, že opata Bavora nevidíme v nejbližším okolí českého krále.⁹⁰⁾

Opat Bavor jako hospodář a správce

Břevnovský klášter představoval v polovině 13. století jednu z nejvýznamnějších církevních institucí českého království.⁹¹⁾ Slibný vývoj rázně přerušily události po smrti Přemysla Otakara II., jak dokládají tzv. Příběhy krále Přemysla Otakara II. zmiňující poplenní břevnovského kláštera.⁹²⁾ Klášter také přišel o oblast severovýchodních Čech, které připadly vratislavskému vévodovi Jindřichu IV. a byly organizačně spojeny s Kladskem.⁹³⁾ Po upevnění vlády mladého Václava II. a po smrti vévody Jindřicha IV. roku 1290, jemuž římský král Rudolf I. doživotní držbu Kladska potvrdil, se Broumovsko navrátilo zpět do držení břevnovských opatů.⁹⁴⁾ Nejpozději po roce 1290 vzniklo také samostatné broumovské děkanství, jež bylo

89) Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 66–67, 226–228.

90) Srov. Dana MALÁ, *Skladba pražského dvora za vlády Václava II.*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 9, 2003, s. 97–163; Dana DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, *Familiares regis. Duchovenstvo na dvoře krále Václava II.*, in: Eva Doležalová – Robert Šimůnek – Dana Dvořáčková – Aleš Pořízka (edd.), *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*, Praha 2007, s. 165–176; souborně TÁŽ, *Královský dvůr Václava II.*, České Budějovice 2011.

91) RBM I, č. 1144, s. 538–539, č. 1164, s. 544; RBM II, č. 95, s. 36–37; RBM II, č. 276, č. 106–107. Srov. Václav NOVOTNÝ, *České dějiny, díl 1/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253–1271)*, Praha 1937, s. 358; Vladimír CINKE, *Organizace českých klášterů ve 13. a 14. stol. na podkladě provinčním*, *Československý časopis historický* 16, 1968, s. 435–446.

92) *Příběhy krále Přemysla Otakara II.*, in: FRB II, ed. Josef Emler, Praha 1874, s. 328, 332.

93) Tamtéž, s. 333. Srov. Václav Vladivoj TOMEK, *Příběhy*, s. 12; František MUSIL, *K formování sociální a správní stránky manského systému v Kladsku*, in: Lenka Bobková (ed.), *Korunní země v dějinách českého státu, svazek I. Integrační a partikulární rysy českého státu v pozdním středověku*. Praha 2003, s. 71; Marie BLÁHOVÁ, *Historia fundationis monasterii Brevnoviensis*, in: Ivan Hlaváček – Marie Bláhová (edd.), *Milénium břevnovského kláštera (993–1993)*. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách, Praha 1993, s. 160, uvádí, že Jindřichovi Vratislavskému byla zastavena pouze část Broumova. K úloze Jindřicha IV. v době interregna také Libor JAN, *Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy*, Brno 2000, s. 215–216, 218–219, 255–257, 259. V širším ohledu srov. Przemysław WYSZEWSKI, *Henryk Probus i jego czasy*, Wrocław 2002; Krzysztof WACHOWSKI (ed.), *Śląsk w czasach Henryka IV. Prawego*, Wrocław 2005.

94) *Katalog listů a listin k VII. dílu Českého diplomatáře*, ed. Dalibor Havel, Brno 2011, č. 485, s. 192.

odděleno od děkanství kladského.⁹⁵⁾ František Musil logicky předpokládá obdobný vývoj na Broumovsku i v Kladsku, kde je osoba děkana doložena k roku 1268. Nesporný písemný doklad o broumovském děkanátu však máme až z let 1364 a 1369.⁹⁶⁾ Podle Musilova soudu přesto ke konstituování broumovského děkanátu muselo dojít již dříve, a to pod vlivem kolonizace, prováděné právě břevnovskými opaty Martinem I. a Bavorem z Nečtin, resp. rodem erbu třemene a Švábenici.⁹⁷⁾ Pozdní výskyt broumovského děkanátu může vysvětlovat fakt, že patřil mezi děkanáty nejmenší a tedy i nejméně výnosné, jak konstatuje František Musil.⁹⁸⁾

Kondici klášterní ekonomiky v době po Moravském poli lze odhadnout podle toho, že pražský biskup Tobiáš svým výběřčím nakázal roku 1286 ušetřit břevnovské poddané placení desátku.⁹⁹⁾ Události závěru přemyslovské éry¹⁰⁰⁾ nezůstaly bez důsledků, stejně jako politika krále Václava II. vůči Polsku.¹⁰¹⁾ K roku 1296 je doložen úřad broumovského purkrabího, který tehdy zastával Konrád ze Sulzu.¹⁰²⁾ Rod pánů ze Sulzu byl slezský rod původem z Durynska. Samotný Konrád se do Slezska přiznal a po

95) RBM II, č. 1514, s. 652; č. 515, s. 652; č. 516, s. 652–653. Srov. J. ŠUSTA, *České dějiny II/1*, s. 296, pozn. 1; Vratislav VANÍČEK, *Velké dějiny země Koruny české, díl III. 1250–1310*, Praha–Litomyšl 2002, s. 417; F. MUSIL, *K formování sociální a správní stránky manského systému*, s. 71; TÝŽ, *Z dějin broumovského děkanátu*, Krkonoše – Podkrkonoší 20, 2012, s. 317–331.

96) LC I/2, s. 55; Registra decimum papalium, ed. V. V. Tomek, Praha 1873, s. 97.

97) F. MUSIL, *Z dějin broumovského děkanátu*, s. 322–331; TÝŽ, *Rod erbu třemene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metuji (I)*, Rodným krajem. Vlastivědný sborník kraje Aloise Jiráka, Boženy Němcové a bratří Čapků 37, 2008, s. 29–34; TÝŽ, *Rod erbu třemene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metuji*, Rodným krajem. Vlastivědný sborník kraje Aloise Jiráka, Boženy Němcové a bratří Čapků 38, 2009, s. 24–27; TÝŽ, *Kolonizace Policka a Broumova*, s. 137–168; David PAPAJÍK, *Švábenicové. Velcí kolonizátoři a jejich následovníci*, Praha 2009, s. 44–125.

98) F. MUSIL, *Z dějin broumovského děkanátu*, s. 329–330.

99) RBM II, č. 1234, s. 533.

100) Bohužel neurčitě F. KRÁSL – J. JEŽEK, J. Sv. *Vojtěch, druhý biskup pražský*, s. 353. Autoři se zmiňují (bez detailů a patřičných odkazů) o nepokojích a potížích se sousedy a vzpurnými poddanými, které v této době Broumovo zachvátily. Právě proto došlo k angažmá Konráda ze Sulzu a Vyšemíra z Nečtin coby purkrabíh. Snad lze uvažovat o nějakých důsledcích držby vratislavského knížete, ovšem vzhledem k absenci hodnověrných svědectví je toto čirou spekulací.

101) Srov. R. ANTONÍN, *Zahraniční politika krále Václava II.*, s. 114–147, 209–237.

102) RBM II, č. 1732, s. 743–744.

své ženě Jadwize z Maniowa zdědil statky v Dobrzkowicích. O kontaktech a postavení členů rodu ze Sulzu svědčí fakt, že v letech 1298–1321 se jeho příslušníci objevují na vratislavském a lehnickém dvoře, bratr samotného Konráda působil jako duchovní v Hlohově.¹⁰³⁾ Purkrabí Konrád měl za úkol opatřit broumovskou tvrz posádkou a dostatečně ji bránit. Pokud by se vzdálil, slíbil Konrád zanechat na tvrzi silnou posádku. V případě války mezi českým králem a polskými knížaty, pokud by purkrabí nebyl schopen broumovskou tvrz ubránit sám bez pomoci, nesměl sám povolát pomoc. O vyslání pomoci mohl totiž rozhodnout pouze opat. Purkrabí měl být sice ochráncem práva, přitom si ale nesměl uzurpovat soudní pravomoci, pokud by mu to opat neurčil po svém vyslanci či ve svém dopise. Při soudních sporech měl vždy stát na straně broumovského fojta.¹⁰⁴⁾ Po Konrádovi ze Sulzu (tj. patrně od roku 1297) zastával post broumovského purkrabího Vyšemír z Nečtin, zmíněný bratr opata Bavora.

Ke konsolidaci břevnovského hospodářství dochází právě za opata Bavora z Nečtin. Za jednu z indicií lze pokládat vykoupení proslulého rukopisu Codexu gigas ze zástavy od sedleckých cisterciáků patrně v roce 1295, jež inicioval Bavor z Nečtin. Rukopis, již ve své době označovaný za „osmý div světa“, pak až do 16. století tvořil chloubu břevnovské (po roce 1421 broumovské) klášterní knihovny.¹⁰⁵⁾ Cena jistě nebyla malá, zvláště když uvážíme, že Břevnov již vedl finančně náročnou pří s olomouckým biskupem. Šlo o projev ega opata Bavora?¹⁰⁶⁾ Nebo se opat Bavor cítil zavázán zachránit pro české benediktiny ojedinělý rukopis, na jehož vzniku se Břevnov možná podílel?¹⁰⁷⁾ Tomu by totiž nasvědčovala slova,

103) Tomasz JUREK, *Obce rycerstwo na Śląsku do połowy XIV wieku*, Poznań 1996, s. 293–294.

104) RBM II, č. 1732, s. 743–744. O broumovské tvrzi alespoň August SEDLAČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, V, Praha 1995, s. 62.

105) Ke Codexu gigas viz B. DUDÍK, *Forschungen in Schweden*, s. 207–235; Antonín FRIEDL, *Kodex gigas. Český iluminovaný rukopis románský v královské knihovně ve Stockholmu*, Praha 1929; Maria WOJCIECHOWSKA, *O najwiekszym kodeksie czeskim*, Studie o rukopisech 3, 1964, s. 1–45; Kolektiv autorů, *Codex gigas – Dáblova bible. Tajemství největší knihy světa*, Praha 2007; Josef ŠRÁMEK, *Opat Bavor z Nečtin, břevnovský klášter a podlažický Codex Gigas*, Chrudimské vlastivědné listy 6, 2009, s. 12–16.

106) Viz R. URBÁNEK, *Legenda 1/2*, s. 411.

107) Ivan HLAVÁČEK, *Příspěvky k nejstarším dějinám knihovny břevnovského kláštera (Od nejstarších dob do roku 1420)*, in: Ivan Hlaváček – Marie Bláhová (edd.), *Milénium břevnovského kláštera (993–1993)*. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách, Praha 1993, s. 60–61, zva-

kteřá nechal Bavor z Nečtin připsat na přidešší vykoupeného kodexu. Na počátku osmdesátých let 13. století sedlecký klášter procházel velkou hmotnou krizí. I když se situace s nástupem nového opata Heidenreicha spolu s počátkem těžby stříbra v Kutné Hoře mezi lety 1290–1300 začala lepšit, cisterciáci mohli zisk hotových peněz uvítat s ohledem na podporu nově vznikající zbraslavské fundace a výši pohledávek u krále Václava II.¹⁰⁸⁾ Knižní kultura měla v Břevnově svoji tradici, kterou rozvíjel i opat Bavor, jak ukazuje péče o vybavení venkovských klášterů mimo jiné též knihami.¹⁰⁹⁾

Opat Bavor dbal i na další rozvoj břevnovského panství na severovýchodě Čech. V prosinci roku 1295 král Václav II. na žádost opata Bavora obdaril Polici nad Metují hrdelním právem, jelikož dřívě, když bylo právo vykonáváno v Hradci Králové, dařilo se provinilcům často během cesty utéct.¹¹⁰⁾ V listopadu roku 1296 zase opat Bavor obnovil lokační privilegium šoltysovi Gotfriedovi z Haitfolksdorfu, tj. z dnešních Hejtmánkovic.¹¹¹⁾ Patrně nejvýraznějším odkazem opata Bavora se však stalo kvalitativní povýšení broumovského probošství. Po těchto neblahých zkušenostech s povstáním broumovských fojtů nechal opat Bavor z Nečtin mezi lety 1301–1305 vystavět v Broumově nový hrad na místě starší dřevěné tvrze, na jehož stavbu vydával každým rokem 24 hřivny stříbra a k tomu ještě 18 strychů různého obilí. Za šest let činilo celkové vydání 144 hřivny stříbra, plus 12 hřiven za dovoz kamene. Hradní studna podle dochovaných účtů vyšla na čtyři hřivny, stavba fary na sedm hřiven, další náklady obnášely

žuje podíl Břevnova již na vzniku kodexu skrze svůj ne nevýznamný knižní fond, který se podlažickým bratřím (vedle blízkého kláštera opatovického) stal zdrojem předloh.

108) Srov. Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142–1420*, I, Praha 1998, s. 106–108; TÁŽ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142–1420*, II, Praha 2002, s. 183–190; Jana HYNKOVÁ, *Heidenreich Sedlecký*, in: Kateřina Charvátová (ed.), *900 let cisterciáckého řádu*, Praha 2000, s. 97–157; Libor JAN, *Václav II. a struktury panovnické moci*, Brno 2006, s. 79–160.

109) Dokládají to účty opata Bavora a zlomek inventáře z doby opata Diviše II. Viz RBM II, č. 2752, s. 1202–1204; Josef EMLER, *Zlomek inventáře kláštera Břevnovského v let 1390–1394*, Věstník Královské české společnosti nauk 1888, s. 283–305. V jednom z rukopisů rajhradské klášterní knihovny se dochovala autentická poznámka o tom, že daný rukopis byl roku 1313 opsán na výslovný příkaz opata Bavora, viz I. HLAVÁČEK, *Příspěvky k nejstarším dějinám knihovny*, s. 62.

110) RBM II, č. 1700, s. 730.

111) RBM II, č. 1730, s. 741–743.

sumu ve výši pěti hřiven.¹¹²⁾ Soudilo se také, že na jižní straně hradu dal opat postavit trojlodní kostel s masivními opěrnými pilíři.¹¹³⁾

Josef Vítězslav Šimák argumentoval, že nelze mluvit o stavbě nového hradu, ale jen o jeho obnově po požáru, neboť broumovské „*munitio*“ je doloženo již k roku 1296. To ale není podle mého soudu ve vzájemném protikladu, věc je možno vysvětlit právě stavbou většího a lépe opevněného sídla. Naopak není třeba zpochybňovat Šimákovu tezi o tom, že vzhledem k dominantní poloze kláštera i hradu, který se nepřizpůsobuje okolí, ale okolí jemu, lze soudit, že zde ona tvrz jakožto předchůdce tohoto nového opevněného sídla vznikla buď současně s městem, ale spíše ještě před ním. I Jan Čížek a Jiří Slavík předpokládají existenci tvrze nejpozději v roce 1296, usuzují také, že tvrz byla poškozena za bojů s fojty, což ovlivnilo nutnost přestavby.¹¹⁴⁾ Při něm pak opat Bavor (uvádí se kolem roku 1322) ustavil nové sídlo proboštvství,¹¹⁵⁾ které tak tvořilo s hradem jediný objekt.¹¹⁶⁾

Petr Sommer a Jiří Slavík naposledy vyslovili názor, že broumovský klášter byl zásadně determinován hradem, tato koexistence opevněného sídla monastického společenství byla pro zdejší fundaci určující i později, že bylo vždy jasné, že klášter fungoval v areálu hradu vystavěného na okraji lehce opevněné městské lokace. Větší části plochy klášterního areálu zaujal konvent s kostelem a opatstvím, menší plocha, než bylo u klášterních institucí obvyklé, připadla na hospodářské zázemí. Klášterní areál také podle Petra Sommera a Jiřího Slavíka jen nepatrně deformuje průběh zadní linie parcel měšťanských domů, což ukazuje, že areál kláštera

112) RBM II, č. 2752, s. 1203–1204.

113) Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese broumovském*, Praha 1930, s. 24, 29; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 186.

114) Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Počátky Broumova a Broumova*, Český časopis historický 42, 1936, s. 582; Jan ČÍŽEK, *Městské opevnění Broumova v archivních pramenech*, Stopami dějin Náchodska 1, 1995, s. 17–28; Jan ČÍŽEK – Jiří SLAVÍK, *Systém vojenského zajištění benediktinského majetku na Broumovsku a Policku*, *Dissertationes historicae* 7, 2002, s. 72; Miroslav KOVÁŘ, *Raně gotická architektura benediktinského kláštera v Břevnově*, Praha 2010, s. 75–76.

115) *Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká*. In: FRB III, Praha 1882, s. 479, pozn. e. Už s ohledem na papežskou konfirmaci z roku 1296 je tedy zřejmé, že názor V. V. TOMKA, *Příběhy*, s. 18, že proboštvství v Broumově vzniklo až v tomto roce, se nezakládá na pravdě.

116) Charakter broumovského kláštera coby opevněného sídla akcentuje také Tomáš DURDÍK, *Monastery castle in Broumov*, *Europa nostra. Scientific Bulletin* 60, 2006, s. 117–122.

vznikl až dodatečně a přizpůsoboval se městu.¹¹⁷⁾ Bohužel, archeologický a stavebně-historický průzkum broumovského kláštera zatím nepokročil natolik, aby mohl vnést větší světlo do torzovitých písemných pramenů.¹¹⁸⁾ Ukazuje se však, že celý proces byl patrně dlouhodobější, než se dosud soudilo. Gotická podoba broumovského kostela podle posledních názorů pochází až ze třetí čtvrtiny 14. století.¹¹⁹⁾ Ještě v roce 1321 učinil opat Bavor bohatou mešní nadací na jednu mši denně k počtě Panny Marie na den výroční památky fundátorů klášterů v Břevnově, Rajhradě a Polici i svých rodičů a za spásu své duše i břevnovských spolubratří. Zajímavé je, že mezi svědky jsou jmenováni pouze představení kostelů v Rajhradě a Polici (*conuentus nostri nec non prepositorum ecclesiarum Raygradensis et Policensis*).¹²⁰⁾ Bohužel prozatím netušíme, zda nemohlo v rámci opatem Bavorem financované výstavby opevněného areálu fungovat nějaké kostelní provizorium. Z jiných analogií je totiž známo, že výstavba kamenného kostela trvala povětšinou delší čas.¹²¹⁾

Během opatství Bavora z Nečtin byly dokončeny také stavební práce na polickém proboštství, jež prošlo rozsáhlou přestavbou, o které svědčí opatské zápisky uvádějící náklady. Tehdy byl téměř dokončen klášterní kostel Panny Marie započatý již za opata Martina.¹²²⁾ A právě tento opatem

117) Viz Petr SOMMER – Jiří SLAVÍK, *Gotické části klášterního kostela svatého Vojtěcha v Broumově*, v tisku.

118) Naposledy se tématu při příležitosti konference k výročí příchodu benediktinů na Broumovsko věnovali Petr Sommer a Jiří Slavík. Srov. Eva RICHTROVÁ, *Via Benedictina. 800 let od příchodu benediktinů na Broumovsko*, Časopis Matice moravské 132, 2013, s. 589–592. Nové poznatky o vrcholné středověkém vývoji broumovského kláštera přináší Jiří SLAVÍK, *Nové poznatky o stavebním vývoji kláštera v Broumově před barokní přestavbou*, in: Ivo Hlobil – Milan Dospěl (edd.), *Gotické a raně renesanční umění ve východních Čechách 1200–1550*, Hradec Králové 2014, s. 18–32; P. SOMMER – J. SLAVÍK, *Gotické části klášterního kostela*. Ing. Jiřímu Slavíkovi děkuji za poskytnutí dosud nepublikované studie.

119) Viz Jiří SLAVÍK, *Nové poznatky o stavebním vývoji kláštera v Broumově*, s. 31. Ve vazbě na Slavíka též F. MUSIL, *Kolonizace Policka a Broumova*, s. 166–167.

120) RBM III, č. 651, s. 273–274.

121) Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Postup výstavby cisterckých klášterů v Čechách*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 3, 1993, s. 199–223.

122) RBM II, č. 2752, s. 1202–1204. Srov. Václav Vladivoj Tomek, *Paměti újezdu Polického čili nynějších panství Broumovského a Polického z časů před válkou Husitskou*, *Památky archaeologické a místopisné* 2, 1857, s. 208. Tomek se zde odkazuje na zápisky opata Bavora z Nečtin zachované v opise z 16. stol. v rajhradském klášteře. Dále TÝŽ, *Příběhy*, s. 13–14; Josef KURKA,

Bavorem z Nečtin na počátku 14. století vystavěný a opevněný hrad, který stál jako sídlo proboštů na vyšším kvalitativním stupni než dřívější tvrz, byl zřejmě spolu s jeho strategickou polohou hlavním důvodem povýšení významu Broumova a tedy přesunutí centra regionu z Police za Stěny, když se Broumovsko začalo osamostatňovat na původním zázemí kolonizace severovýchodních Čech, na polickém proboštví, které postupně ustoupilo do pozadí. Do souvislosti s touto stavební aktivitou za opata Bavora pak lze dát i výstavbu menších fortifikovaných objektů při hranicích břevnovského panství na českém severovýchodě (např. hrádku Vlčince u Žďáru nad Metují).¹²³⁾

Vzestup benediktinského Broumova dokládá i věhlas tamní školy, kde po delší čas pobýval (po předchozím studiu na johanitské farní škole v nedalekém Kladsku) budoucí pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic.¹²⁴⁾ Skutečnost, že univerzitní vzdělání následně získal na proslulých univerzitách v Bologni a Padově naznačuje, že základy získané v Kladsku a Broumově nebyly patrně zlé. Zdeňka Hledíková dokonce odmítá tradovanou představu o dalším Arnoštově studiu v Praze a nepochybuje o tom, že bylo reálné, aby mladý Arnošt navázal na studia u broumovských benediktinů přímo studiem na zahraničním vysokém učení.¹²⁵⁾ Jelikož je Arnošt z Pardubic na počátku roku 1339 doložen v řadách pražské kapituly, protože víme, že v Itálii a Avignonu strávil 14 let, zatímco v Broumově dlel „*dlouhý čas*“, můžeme existenci broumovské školy klášteru rámcově přinejmenším do let 1320–1325, možná však již dříve.¹²⁶⁾

Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská (Mistopis církevní do r. 1421), Praha 1915, s. 591. Nověji M. KOVÁŘ, *Raně gotická architektura*, s. 67–68, 74–75.

123) Srov. J. ČÍŽEK – J. SLAVÍK, *Systém vojenského zajištění benediktinského majetku*, s. 71–82; Jan HORÁK, *Nálezy z hradu Vlčince u Police nad Metují*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 2002, s. 220–226; Miroslav NOVÁK, *Archeologické prameny k nejstarším dějinám polického újezdu*, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 31, 2005, s. 159–175.

124) *Viléma, děkana kapituly vyšehradské, Život Arnošta, arcibiskupa pražského*, in: FRB I, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. 399.

125) Srov. Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic. Arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha 2008, s. 21.

126) Problémem je tu samotná nejasná chronologie nejstarší etapy Arnoštova života. Srov. Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Kdy a kde se narodil Arnošt z Pardubic?*, Český časopis historický 35, 1929, s. 381–390; Josef ŠUSTA, *České dějiny*, díl II/3. Karel IV. Otec a syn, 1333–1346, Praha 1946, s. 400; Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Osobnost Arnošta z Pardubic*, in: Lenka Bobková – Ryszard Gladkiewicz – Petr Vorel (edd.), *Arnošt z Pardubic (1297–1364). Osobnost –*

V roce 1318 daroval pražský biskup Jan IV. z Dražic břevnovskému konventu na jeho obživu důchody farních kostelů v Bříství, Liboci a Svrky-ni,¹²⁷⁾ z následujících let je pak dochováno několik dokladů o majetkových transakcích nejspíše s cílem získat peníze,¹²⁸⁾ za čímž lze tušit důsledky bouřlivých let 1306–1310 i náklady na prováděné stavební práce. Přesto lze shrnout, že především severovýchodní Čechy prošly během 13. století bouřlivým rozvojem, na jehož konci stál konstituovaný region se sítí vesnic a městským centrem. Tento vzestup měl ale své důsledky. Roku 1331 král Jan Lucemburský zastavil město i panství Broumov, patrně jako důsledek nákladné italské politiky, bratrům Wolframovi a Matějovi z Pannewitz.¹²⁹⁾ Šlechtický rod Pannewitzů sídlil ve Slezsku a původně pocházel z Horní Lužice, ve 14. století byl tento rod již velmi rozvětvený. Z hlohovské linie vzešla větev, která se usadila v Kladsku. V roce 1327 obdrželi bratři Pannewitzové Wolfram, Matěj a Tyčko od Jana Lucemburského za věrné služby patronát kostela v Rengersdorf pod Kladskem. V Kladsku pak dosáhli úspěchu a Wolfram se dokonce stal kladským purkrabím.¹³⁰⁾

List krále Jana z června 1331 ale opatovi a konventu zaručil, že statky kláštera ve městě Broumově a okolí případnou po smrti obou bratrů, jimž bylo panství zastaveno, Břevnovu nazpět, což oba Pannewitzové přijali. Po jejich úmrtí se tak skutečně stalo. František Musil upozornil na skutečnost, že třebaže bližší podrobnosti o okolnostech zástavy neznáme, v původní zástavní listině byla patrně pasáž o tom, že po smrti zástavních držitelů připadá zástava (tj. benediktinské Broumovsko) zpět králi. To František Musil interpretuje jako přípravu půdy pro opakovanou zástavu (je jedno, zda ze strany krále či samotných Pannewitzů). Lze pak souhlasit, že nebezpečí opakované zástavy, která mohla skončit až faktickým zcizením dotyčného zboží, si byli benediktini jistě dobře vědomi, a proto konvent napřel prostřednictvím svého představeného všechny síly k tomu, aby tuto hrozbu eliminoval. Výsledek už reflektuje dochovaná listina.¹³¹⁾

okruh – dědictví, Praha–Pardubice–Wrocław 2005, s. 24–26; TÁŽ, *Arnošt z Pardubic*, s. 21–23; František ŠEBEK, *Arnošt z Pardubic a jeho rod*, in: Lenka Bobková – Ryszard Gładkiewicz – Petr Vorel (edd.), *Arnošt z Pardubic (1297–1364)*. Osobnost – okruh – dědictví, Praha–Pardubice–Wrocław 2005, s. 85–88.

127) RBM III, č. 436, s. 177–178.

128) RBM III, č. 573, s. 238–239; RBM III, č. 620, s. 262–264; RBM III, č. 779, s. 316; RBM III, č. 718, s. 295.

129) RBM III, č. 1763, s. 690.

130) T. JUREK, *Obce rycerstwo*, s. 263–264.

131) F. MUSIL, *Kolonizace Policka a Broumovska*, s. 162–164.

V roce 1331 král Jan také zrušil zástavu klášterního majetku v jižních Čechách ve prospěch Viléma z Landštejna.¹³²⁾ Tyto zásahy krále se patrně projeví v negativním hodnocení hospodaření břevnovského konventu během vizitace biskupa Jana IV. z Dražic roku 1331.¹³³⁾ K narušení původně dobrých vztahů mezi břevnovským opatem a pražským biskupem došlo zjevně až ve třicátých letech 14. století, snad kvůli Bavorově přístupu k povinnostem administrátora diecéze.¹³⁴⁾ Kritizovaný hospodářský stav břevnovského klášterství možná krom zásahů panovníka negativně ovlivnila i nákladná stavební agenda opata Bavora.¹³⁵⁾

Opat Bavor a břevnovská listinná falza

Urbánkova charakteristika opata Bavora z Nečtin jako falzátora nebývalého rozsahu nebyla přijata již v dobových recenzích a následující badání uvedlo skupinu břevnovských falz do střízlivějšího kontextu.¹³⁶⁾ Hlavní zásluhy patří významným znalcům českého listinného materiálu 13. století Jindřichu Šebánkovi a Sáše Duškové. Sáša Dušková konstatovala, že břevnovský diplomatický materiál z doby Přemysla Otakara II. vykazuje usilovnou snahu o hospodářské zabezpečení kláštera. Tato potřeba se zjevně naplnila kolem roku 1266, majetková doména kláštera tedy byla již stabilizovaná.¹³⁷⁾

Jindřich Šebánek zbavil podezření listinu biskupa Dětricha z Hradce z ledna 1290 a listinu pražského biskupa Řehoře z července 1301. Cenné je především upozornění na chybnou dataci listiny biskupa Dětricha, která správně náleží až do roku 1296. Stejně Šebánek odmítl Urbánkovu dataci sepsání falza, hlásícího se k roku 1048, a břevnovského exempláře velkého

132) RBM III, č. 1800, s. 700–701.

133) RBM III, č. 1767, s. 691.

134) Viz Z. HLEDÍKOVÁ, *Počátky avignonského papežství*, s. 236.

135) Zdeněk DRAGOUN – Anežka MÉRHAUTOVÁ – Petr SOMMER, *Stavební podoba břevnovského kláštera ve středověku*, in: Ivan Hlaváček – Marie Bláhová (edd.), *Milénium břevnovského kláštera (993–1993)*. Sborník statí o jeho významu a postavení v dějinách, Praha 1993, s. 84.

136) Srov. Josef ŠRÁMEK, „*Aby události neunikly paměti.*“ *Středověká listinná falza a kláštery*, Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis 2, 2009, s. 13–37; TÝŽ, *Břevnovská listinná falza a počátky osidlování Broumovska pohledem současného dějepisce*, in: Jeroným Růžička, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, Praha 2013, s. XXXIII–XLV.

137) Sáša DUŠKOVÁ, *Listinný poklad břevnovského kláštera z doby vlády Přemysla Otakara II.*, in: Ivan Hlaváček – Marie Bláhová (edd.), *Milénium břevnovského kláštera (993–1993)*. Sborník statí o jeho významu a postavení v dějinách, Praha 1993, s. 139–145.

privilegia pro kostely pražské diecéze Přemysla Otakara I. na počátek 14. století. Zatímco Přemyslovo privilegium není důvodem zpochybňovat, falzum listiny knížete Břetislava I. vzniklo nejspíše mezi lety 1255 a 1296. Urbánek dále podezřívá protekční privilegium papeže Řehoře IX. z roku 1231 jako listinu obsahově zfalšovanou. I zde Šebánek přesvědčivě protiargumentuje s tím, že se jedná jen o obtažení zašlého písma rukou pokročilého 15. století.

Další podezřelou listinou se Rudolfovi Urbánkovi stala listina krále Václava I. z roku 1249 na ves Kuromrtvice a listina Přemysla Otakara II. z roku 1256 na tutéž ves, které pokládal za Bavorova falza. Listinu Přemysla Otakara II. z roku 1253 o přenesení trhu z Provodova do Police považoval za falzum již Josef Vítězslav Šimák, Urbánek ji opět přiřkl opatu Bavorovi. Dalšími podezřelými listinami se stalo privilegium knížete Boleslava II. z roku 993 a konfirmace tohoto privilegia králem Přemyslem Otakarem II. z roku 1255. Také listina pražského biskupa Jana z roku 1258 na broumovskou faru vznikla dle Urbánka až před rokem 1341. Tyto pochybnosti Jindřich Šebánek rozptýlil poukazem na stylovou spřízněnost s nepochybně pravou listinou biskupa Tobiáše z Bechyně z roku 1294. Naopak i Šebánek potvrdil (proti názoru Fialovu), že listina Přemysla Otakara II. na polický újezd z roku 1260 je falzem ze 14. století. Také listinu krále Václava II. z roku 1301, potvrzující listinu královny Markéty na ves Chrašnice, datoval Šebánek spolu s původní písemností královny až do závěru první poloviny 14. století.

V souhrnu Jindřich Šebánek konstatoval, že většina Rudolfem Urbánkem podezříváných listin je psána písmem, které odpovídá době, do níž se listina hlásí, nemohou tedy pocházet z doby Bavorovy. Jsou-li falzy, nelze vinu přičítat tomuto opatovi. Tři listiny, které Rudolf Urbánek považoval za falza opata Bavora, byly Šebánkem shledány jako nezávadné, naopak Urbánkův soud o podvržení jedné listiny za opata Bavora podepřel Šebánek dalšími paleografickými argumenty a upozornil na další dvě, resp. tři neznámé listiny.¹³⁸⁾ Rozmáchlý obraz z pera Rudolfa Urbánka je tedy dnes již jako celek neudržitelný.

138) Viz J. ŠEBÁNEK – S. DUŠKOVÁ, *Studie k českému diplomatáři 1*, s. 261–285. Srov. dále Jindřich ŠEBÁNEK, *Studie o kanceláři a listinách Dětricha, biskupa olomouckého*, Časopis Matice moravské 50, 1926, s. 171–275; Zdeněk FIALA, *Panovnícké listiny, kancelář a zemský soud za Přemysla II. (1247–1253–1278)*, Sborník archivních prací 1, 1951, s. 167–294. Otázku, zda pohnuté události na kladském pomezí v prvních decéniích 14. století nebyly podnětem pro vznik několika listinných falz, týkající se Broumova a Broumova, znovu klade F. MUSIL, *Kolonizace Policka a Broumova*, s. 164.

Závěr

Poslední pramennou zmínkou o břevnovském opatu Bavorovi z Nečtin je záznam o vizitaci kláštera pražským biskupem Janem IV. z Dražic z konce června roku 1331.¹³⁹⁾ V roce 1332 již je jako nový představený břevnovského konventu uváděn opat Dětřich. Jako datum úmrtí opata Bavora připomíná klášterní tradice 23. červen 1332.¹⁴⁰⁾ Bavor z Nečtin tedy zažil během svého života pohnuté období českých dějin po oslabení panovnické moci po roce 1278 a následnou restauraci po roce 1283, vzestup českého státu za vlády Václava II., ale i vymření domácí dynastie, zápasy o český trůn a nelehkou konsolidaci pod žezlem Jana Lucemburského. Můžeme shrnout, že opat Bavor z Nečtin se s úkoly, které před něho doba postavila, vyrovnal v zásadě úspěšně, byť jistě ne ideálně, jak naznačují biskupské vizitace, reflektující např. klášterní hospodaření. Ve srovnání s podobně významným klášteřem, jakým bylo třeba cisterciácké opatství v Sedlci u Kutné Hory, který se na počátku 14. století potýkal s řadou nejspíše těžko vydobytných půjček,¹⁴¹⁾ však můžeme říci, že si Břevnov stál poměrně dobře, resp. že netvořil ojedinělou výjimku. Břevnovského opata Bavora z Nečtin tedy můžeme bezesporu řadit mezi významné osobnosti své doby, lze jej směle postavit právě po bok proslulého opata sedleckého cisterciáckého kláštera Heidenreicha. Obraz opata Bavora jako velikého falzátora, který předložil Rudolf Urbánek, neodpovídá skutečnosti, naopak můžeme akcentovat, že opat Bavor během svého působení pozdvihl břevnovské klášterství a významně ovlivnil i podobu severovýchodních Čech, obzvláště města Broumova. V tomto případě lze považovat v úvodu citovaná slova „*téhož místa téměř druhý zakladatel*“ za oprávněná, třebaže se můžeme jen domýšlet, nakolik ovlivnil činnost opata Bavora břevnovský konvent coby jeho poradní sbor. S ohledem na pozici, kterou podle normativní řehole sv. Benedikta opat v rámci mnišské komunity zastával,¹⁴²⁾ se můžeme odvážit tvrzení, že vědomí a souhlas opata Bavora byl nutným předpokladem víceméně veškerého konání břevnovského konventu. Bavorovo postavení do popředí tak není jen symbolickou personifikací.

139) RBM III, č. 1767, s. 691.

140) M. VILÍMKOVÁ – P. PREISS, *Ve znamení břevna a růží*, s. 326; Josef ŠRÁMEK, *Břevnovské opatství ve středověku: Břevnov, Rajhrad, Police nad Metují a Broumov*, Praha 2016, s. 246.

141) J. HYNKOVÁ, *Heidenreich Sedlecký*, především s. 144–146.

142) *Regula Benedicti – Řehole Benediktova*, Praha 1998, s. 15–24, 146. Srov. Pierre SALMON, *The Abbot in Monastic Tradition. A Contribution to the History of the Perpetual Character of the Office of Religious Superiors in the West*, Washington 1972, s. 3–45

ABBOT BAVOR OF NEČTINY AND THE DEVELOPMENT OF THE BŘEVNOV MONASTERY IN THE PERIOD OF THE LAST PŘEMYSLIDS WITH THE STRESS ON NORTH-EAST BOHEMIA REGION

Abbot Bavor of Nečtiny of Břevnov abbey took his office at the beginning of the 1290's and died at the beginning of the 1330's. He headed one of the oldest and most significant monasteries of the Czech Kingdom in an interesting period. Abbot Bavor lived to see the rise of king Václav II, as well as the ancient royal dynasty becoming extinct and consequently, the battle between successors to the Czech throne having been finished by the entrance of the House of Luxembourg. Abbot Bavor participated personally in the political life and got involved also in the religious field. He stayed several times at the Papal Curia and became one of the two administrators of the Prague Parish in absence of Bishop Jan IV of Dražice. Abbot Bavor paid special attention to the development of the Břevnov Monastery. Shortly after he took his office, Bavor of Nečtiny had to fight with the Bishop of Olomouc for the power over the Rajhrad Monastery. At the beginning of the 14th century, he had to face the rebellions in the North-East Bohemia. This event resulted in one of the Abbot's legacies for history: construction of a new castle in Broumov, thus constituting the Břevnov provostry which later played an important role in the following history of the Břevnov Benedictines – mainly during the Hussite revolution. He also had the Police nad Metují Monastery rebuilt, as well as that of his home monastery of Břevnov.

Despite all of this, Abbot Bavor became suspect of falsifying written instruments supporting the rise of his monastery, as historian Rudolf Urbánek asserted. The suspicion was partly overestimated, partly not rightful. Therefore it is essential to review the historical image of Abbot Bavor, which is the main objective of the submitted article.

